

Maddi Barber

ITOIZKO URTEGIAREN ONDORIOAK BEHATZEN

NOLA EGIN DAITEKE PAISAIAREN EDO LEKU BATEN DOLUA?

Mila galdera ditu borborka antropologiarekin maiteminduta dagoen Artzibarko gazteak. Horietako bat Itoizko urtegiarekin lotua: nola bizi daiteke bertako jendea zazpi herri eta hiru natura-erreserba ito zituen ur baltsa erraldoiaren ondo-ondoan?

TESTUA | REYES ILINTXETA

ARGAZKIAK | DANI BLANCO

592 metrotik goiti filmean abereekin abeltzainek duten lotura afektiboa azpimarratu duzu.

Bai, baina abeltzain guztiak ez dute harremana horrela sentitzen. Maitasun eta erabilera erlazioak dira, finean: zuk txekorrari esnea ematen diozue gero zuk bera jateko. Gaia oso konplexua da.

Zer harreman duzu zuk animaliekin?

Nire aita abeltzaina zen eta sentitzen dut azkenaldian ari naizela harreman hori berreskuratzen. Miresmen puntu bat eta begirunea sentitzen dut beste espezieetako animaliekiko. Mundu honetan elkarrekin nola bizi gaitezkeen pentsatzeko beharra dut askotan. Adibidez, Itoitz bezalako azpiegitura suntsitzaileekin aski garbi ikusten da nola gizakiok uste dugun natur baliabideak soilik guk erabiltzeko daudela.

Barazki-jalea zara? edo beganoa?

Barazki-jalea naiz. Asko gustatzen zait haragia, baina hau hau egin nuen duela urte eta erdi.

Animalien, lurraren eta pertsonen arteko harremanen eztabaidarik bada jendartearen?

Bai. Mugimendu antiespezistak, ekofeministak, ekologistak eta abarrek eztabaidak proposatzen dituzte. Nire inguruan sumatzen dut jendea kezkatuta eta eguneroko bizitzan gauzak aldatzen. Era berean, artean ere ikusten dut badagoela korrante garrantzitsu bat, "natura" deitu izan da eta hori zalantzan jartzen du. Natura ez da hor kanpoan dagoen zerbait, kulturarekin zerikusirik ez duena. Guztiak zerbaiten parte gara.

IRUDIEN XARMAK BETIDANIK ERAKARRI ZAITU?

Bai, hala da. Ikus-entzunezkoak gustuko ditut txikitatik. 7 urte nituenean aitak argazki kamera opari egin zidan. Beti ibiltzen nintzen gertukoei argazkiak egiten. Bestalde, marrazteko trebetasuna izan dut, beraz unibertsitateira iritsita ez nekien Arte Ederrak edo Ikus-Entzunezko Komunikazioa ikasi. Nik uste dut, neurri batean, beldurrak eraman ninduela bigarrena aukeratzera. Arte Ederrak karrera artearekin edo sormenarekin lotutako zerbait egiteko erronka handia zen eta une horretan ez nintzen gai sentitzen. Aldiz, ikusten nuen beste aukerak, Ikus-entzunezkoenak, ez ninduela behartzen artista izatera, hau da, lanbide honetatik bizi nintekeela eta nire proiektuak ere aurrera eraman, aldi berean. Hau da orain egiten dudana irakurketa eta pozik nago egin dudana bidearekin.

ONDOREN KUBARA JOAN ZINEN. ZEREN BILA?

Zinemarako Arte Zuzendaritza ikastera joan nintzen. Argi nuen filmak egin nahi nituela, baina uste dut ez nintzela ausartzen bete-bete horretan murgiltzera, eta horregatik, halako estrategiak garatzen nituen zinemara gerturatzeko. Zinema zuzendaritza ikasi beharrean arte zuzendaritza hautatu nuen, baina berehala konturatu nintzen ez zela nahi nuena. Irakasteko produkzio moduek haserretzen ninduten. Egun batean, adibidez, Hollywoodeko zuzendari bat etorri zen eta kontatu zigun nola behin herri oso bat egin zuten film bat errodatzeko eta gero suntsitu. Gainera, filma oso txarra zen. Dokumentalgintzaren prozesu eta produkzio moduekin erosoago sentitzen nintzen.

Itzultitakoan Labrit Multimedia Iruñeko enpresarekin eta *free-lance* aritu nintzen lanean gustura. Urte batzuk geroago, Manchesterera Ikus-Antropologia ikastera joan nintzen.

Maddi Barber Gutiérrez

LAKABE, 1988

Ikus-entzunezko Komunikazioan lizentziaduna, EHU. 2017an, Ikus-antropologia masterra egin zuen Manchesterreko Unibertsitatean eta han *Yours Truly* zuzendu zuen C. Murray eta C. Hoskins-ekin. *592 metroz goiti* dokumentala da master bukarako lana. 2018an, *Visions du Réel* jaialdian (Nyon, Suitza) estreinatu ondoren, Donostiako Zinemaldiko Zabaltegi-Tabakalera sailean hartu zuen parte. Zinemagile nafarraren lana Kimuak 2018 sortarako hautatua izan zen. Orain Itoizko urtegiarekin lotutako bigarren lana ari da prestatzen: *Urpean lurra*.

Zu Lakabe herri komunitarioan sortu eta hazi zinen. Nolako izan zen zure haurtzaroa?

Oso ederra. Askatasun handia neukan herrian, animaliekin eta jende guztiarekin ibiltzeko. Nerabezaroa, aldiz, ez zen horren polita izan. Bi munduren artean banatuta sentitzen nintzen. Agoitzen nituen lagunak eta hangoa izan nahi nuen. Errua botatzen nion herriari ez nintzelako "normala". Adin horretan besteak bezalakoa izan nahi duzu eta Adidasen txandala erosi... Orain, urteak pasata, miresmena sentitzen dut Lakabe moduko komunitateez. Erresistentzia puntuak dira. Itxaropena ematen didate.

Halako batera joanen zinateke bizitzera?

Lakaben agian ez, baina halako komunitate batean bizitzea nire ametsetako bat da. Herri batean bizi nahi nuke, baina ez herri arrunt batean, baizik eta proiektu komun bat duen herri batean. Proiektu artistiko batekin lotua, agian. Zinema jaialdi bat edo horrelako zerbait duen herri txiki batean, adibidez. Lakaben beti diote herria sortu zutela mundu berri bat eraikitzeko, zegoen munduarekin borrokatzeari utzi nahi ziotelako. Mundu berria eraikiz borrokatzen jarraitzen dute. Oso eredu propositiboa da.

Zer abantaila dituzte halako ekimen komunitarioek?

Ni egon naizen proiektuetan, Iruñeko

Jazar artisten kolektiboan, esate baterako, ikusi dut hor sentitzen duzun indarrak ez duela batere zerikusik zure kabuz ibiltzearekin. Indar kolektibo bat dago, aurrera jarraitzera bultzatzen zaituena. Oso boteretsua da. Zerbaiten parte sentitzea sentsazio ederra da.

Yours truly filmean ere animaliak ageri dira, baina hilik.

Bai, disekatuak. Bi ikaskiderek egin nuen Manchesterren, Christopher Murray eta Charlotte Hoskins-ekin. Desagertuta dauden animalia espezieen erakusketa bat ikustera joan ginen. Hor zeuden inoiz bizirik ikusi ez ditugun animaliak, dodoa, Tasmaniako tigrea, hainbat hegazti... Esan ziguten areto horretan zeudenak zeuzkaten guztien %5 baino ez zirela eta gainerakoak biltegi batean zeudela. Eskatu genuen hura bisitatzeko baimena eta han grabatu genituen film honetarako irudiak. Izugarria izan zen, guri begira zeuden animalia guztiak, noizbait, bizirik egon zirela bagenekien.

Gutun oso interesgarriak aurkitu genituen, Manchesterreko museoak eta taxidermistek eta esploratzaileek elkarri bidalitakoak. Haien animalia bilduma osatzean izan ziren harreman komertzialak islatuta daude eskutitz horietan. Pieza horiek deserosoak zirela ere konturatu ginen. Izan ere, 60ko hamarkadan kanpotik ekarritako pieza exotikoenak erre egin zituzten zen-

■ ZERGATIK IKUS-ANTROPOLOGIA?

Neure buruari galdetzen nion nondik hitz egin nahi nuen. Ezagutza teknikoak banituen, baina falta zitzaidan jarrera-hartze bat munduan eta Antropologiak horretarako tresnak eskaintzen ahal zizkidala begitandu zitzaidan.

Ikus-antropologiak duen tresnarik indartsuena da modu sensorial bat erabiliz gerturatzen dela aztertzen duen horretara, antropologia klasikoarekin alderatuz. Ezagutzak beste era batean ematen ditu eta ikusleak ere bestela jasotzen ditu. Lagun batek dio zineman oso zaila dela kontzeptu abstraktu handiez hitz egitea, eta horrek estrategia oso zehatzak bilatzera behar-tzen zaituela ikuslea kontzeptu horietara eramateko. Ados nago. Nola adierazi askatasuna edo mina zineman?

■ ZER DA LANDU NAHI DUZUNA?

Leku zehatzetan gizakiok daukagun harremana beste espezie batzuekin, paisaiarekin... Antropologian bada orain pentsamendu korrante bat, espezie anitzeko etnografia deitzen da, oso interesgarria iruditzen zait. Jende asko ari da aztertzen zein modutan sortzen dituen harremanak gizakiak bere inguruarekin eta beste espezieekin, pentsamendu antropozentrikotik urrundu nahian. Manchesterren gizakien eta animalien arteko harremanei buruzko ikasgai bat egiteko aukera izan nuen eta horrek mundu bat ireki zidan.

bait museotan, iragan koloniala ezabatu nahian, nonbait.

Master bukaerako lana egiterakoan Itoizko urtegiak zure sorlekura ekarritako egoera berria hartu zenuen ardatz.

Nik uste dut lagun batek egindako argazkia izan zela ideiarene jatorria. Irudian ura ikusten da behealdean eta gorago zuhaitz zuriz osatutako basoa. Zuhaitzak tente mantentzen dira, baina hilik daude. Gehienez urpean egoten dira, baina Itoizko urtegi ur maila jaisten denean agerian geratzen dira, kolorea galduta. Irudi ederra eta mingarria zen aldi berean, eta asko erakartzen ninduen.

Horrekin batera, gogoan nuen orain hiru urte Itoitzekiko Elkartasun Taldeko kideek urtegiaren kontrako borroka garaiko argazki eta bideoak zituztela esan zidatela. Irudi horiek ikusi nahi nituen, nire historiaren parte ere badirelako. Momentu hura orainalditik ulertzeko desiratik sortu zen proiektua.

Zer da 592?

Bailaran bizitza eta heriotzaren artean inposatu zen muga da 592 kota. Filmeko basozainak horrela adierazi zidan: hortik gora zegoena salbatu zen eta hortik beherako guztia urpean gelditu zen. Izugarria da paper baten gainean marraztutako lerro batek zer nolako eragina izan duen hor zeuden harri, herri, pertsona, landare eta bizidun guztiengan.

Zenbat herri suntsitu ziren?

Zazpi herri eta hiru natura-erreserba.

Zure haurtzarora urperatu dute?

Nire haurtzaroko leku asko urperatu dituzte, bai. Beste batzuei beren herria eta bizi osoa ere bai. Nire herria 592 metro-tik gora geratu zen, baina txikitan ezagututako toki asko eta asko ez: Irati ibaia, errepeidea, zubi esekia... Gogorra da.

Zein da hango jendearen sentipen nagusia?

Jende askok pentsatzen zuen borroka irabaziko genuela, baina ez. Etsipena

sortzen du baina 15 urte igaro dira ordutik. Horregatik, hurbilpena orainalditik egin dut. Ez dut berrikuspen bat egin nahi izan, badirelako beste lan batzuk hori lantzen dutenak. Nire interesa da: eta orain zer? Nola bizi gaitzke hemen eta honekin hemendik aurrera?

Etsaiarekin bizitzea bezalakoa da?

Bai. Horren aurrean pertsona bakoitzak bere estrategiak garatu ditu. Batzuek nahiago dute gertatutakoa ez ikusi eta jada ez dira hurbiltzen zonaldera. Beste batzuk onarpen prozesuan daude eta gutxinaka ari dira hurbiltzen. Konplexua

da kontua. Nola egin daiteke paisaiaren edo leku baten dolua? Nola egin dolu kolektiboa?

Nola hartu dute filma ikusleek?

Filmaren harrera oso polita izan da. Suitzan estreinatu zen eta han harrera hartzagoa izan zen, Euskal Herrian baino. Donostian oso ederra izan zen, eta Nagore herrian ere bai, hunkigarria eta oso interesgarria. Eztabaida txiki bat sortu zen filma ikusi eta gero, eta sentipenak elkarbanatzeko lehenbiziko aldia izan zen askorentzat. Batzuk eskerrak ematera etorri zitzaizkidan, aitortuz etxean oraindik ezin dutela honetaz mintzatu.

Filmak aukera eman zion jendeari elkartzeko eta eztabaidatzeko. Espazio bat sortu zen esperientziak partekatze-ko eta hori da zinemaren indar handienetako bat, nire ustez. Oihartzun handiko borroka izan zen eta orain isilune bat dago, eta jendeak eskertu zuen eztabaida berpiztea. Artzibar eta Longida herriei aitortpena egitea eta hurrengo belaunaldiei haien historia ezagutzeko aukera ematea oso garrantzitsua iruditzen zait. Zinema, berezkoa duen lengoaiarengatik, horretarako tresna boteretsua izan daiteke.

Zeuk zer ikasi duzu lan honekin?

Filma egin baino lehen, elkarrizketa askotxo egin nuen eta orduan ohartu nintzen animaliak bitartekariak izan direla prozesu honetan askorentzat. Nik lan egin nuen, bereziki, basozain batekin eta abeltzain batekin. Biak urtegi gerturatzen dira animaliekin duten harremana dela medio. Abeltzainak esaten zidan behiek urtegi ura edaten zutela konturatu zela urtegiak onurak ere badituela, herrian maiz ur gutxi baitago. Batzuk hasi dira urtegiaren alde positibo bat ikusten, eta hor, aldaketa hasten da.

Urtegian gizakiengan eta beste espeziengan arreta jartzeak eragina izan du nigan, kezkatzen nauen horri aurrez aurre begiratzerakoan, batez ere. Egia esan urtegi hurbiltzea ez da erraza; ez da toki guztietatik ikusten, baina hortxe dago.

Ikusi ez, baina sentitu bai.

Agoizko eta inguruko jendea horren beldur da?

Nik uste dut jendea, oro har, lasai dagoela, edo ahaztuxeago. Lagun batek esan zidan urtegiak ekaitz egunetan baino ez dela oroitzen. Baina, egia

esan, ez dakit, nire lanak goiko bai- laretara mugatu ditut. Esperientzia erabat desberdina da, urtegi pre- satik gora geratu diren herrietakoak garenona eta presatik beherakoena.

Urpean lurra orain egiten ari zaren dokumentala honekin lotua dago?

Bai. Diptiko baten bigarren partea izango da. Oso lan desberdina da. Lehena oso behatzekoa da. Haien egunerokoan segitzen nituen. Beste honetan ez. Itoizko Elkartasun Taldekoen artxiboko irudiak erabiltzen ari naiz. Honetaz gain beste bi osagai nagusi daude: gaur egungo paisaia eta ametsak. Urte hauetan, jendearekin hizketan, ohartu naiz gaueko ametsetan askotan agertzen direla urpean gelditutako tokiak. Gaur egun toki horietara iristeko modu bakarra dira ametsak.

Zertaz hitz egitea gustatuko litzaizuke etorkizunean?

Gizakien, lurraldearen eta animalien arteko harremanetan ikertzen jarraitzea da nire desira. Hor dago nire irudiak sortzeko gogoia. ●

Kalean da urtarrileko

aizu!

- Malen Amenabar Larrañaga arin-arin
- Corrado Masacci txotxongilo egilea
- 21. Korrikaren ibilbidea
- Atxuriko geltokiaren geroa
- Urumea, sagardoaren ibaia

Urte osoko harpidetza (Hego Euskal Herria eta Espainia) 29 €

aizu.eus